

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2023

Jan Mikeš

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Komparace vývoje systému financování politických stran v
České republice a Slovenské republice v letech 1993–2021**

Bakalářská práce

Autor práce: Jan Mikeš

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Stauber Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3.5. 2023

Jan Mikeš

Bibliografický záznam

MIKEŠ, Jan. *Komparace vývoje systému financování politických stran v České republice a Slovenské republice v letech 1993 – 2021*, Praha, 2023. 44 s. Bakalářská práce práce (Bc).
Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie.
Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jakub Stauber Ph.D.

Rozsah práce: 69 562 znaků (včetně mezer)

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu Mgr. Jakubu Stauberovi Ph.D za vedení práce, její konzultování a jeho vstřícný přístup během celého průběhu tvorby bakalářské práce.

Obsah	
Úvod	3
Stav současného poznání a jeho vývoj	4
Historie propojení peněz a politiky	5
Historie výzkumu propojení peněz a politiky	6
Politické strany	10
Financování politických stran	11
Finanční náklady politických stran	11
Finanční příjmy politických stran.....	12
Vnitřní zdroje	13
Vnější zdroje	14
Data a metody	17
Historický vývoj financování politických stran v České republice a Slovenské republice	18
Demokratizace Československa po roce 1989	18
Samostatná Česká republika	20
1993–2002.....	20
2002–2016.....	23
2016–2021.....	24
Samostatná Slovenská republika.....	27
1993–1998.....	27
1998–2005.....	28

2005.....	29
2005–2021.....	31
Komparace vývoje systémů.....	31
Závěr	35
Zdroje	37
Použitá literatura:.....	37
Legislativní zdroje:.....	41
Novinové články:	44
Přílohy:.....	44

Úvod

Téma této práce je komparace vývoje systému financování politických stran v České republice a Slovenské republice v letech 1993–2021. Jedná se o méně zpracované téma, které má přitom potenciál být zajímavým pro politologický výzkum vzhledem k tomu, že se jedná o komparaci dvou tradičně blízkých států, které navíc vznikly rozpadem stejného státu. Na základě výsledků této práce je také teoreticky možné predikovat, jak se budou vyvíjet systémy dvou států, pokud by k jejich vzniku došlo mírovým rozpadem dřívějšího jednotného státního útvaru. Obecně je výsledky možné použít také pro debatu o celém prostoru střední a východní Evropy.

Jelikož Česká republika stále využívá jako hlavní legislativní dokument pro financování politických stran zákon: zákon č. 424/1991 Sb., O sdružování v politických stranách a hnutích. Jak již napovídá jeho název, tak se jedná o zákon, který se součástí legislativy České republiky stal jako přejatý z československé právní úpravy, kterou v roce 1991 schválilo Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky. Stále je tak využívána původní legislativa, která byla přijata v důsledku Sametové revoluce a přechodu Československa na demokratický režim z původního nedemokratického socialistického. Změny systému financování politických stran jsou tak již více než 30 let realizovány většinou prostřednictvím novelizace tohoto základního zákona. Konkrétně se jedná o paragrafy 17 a 18, které upravují pravidla hospodaření politických stran, paragraf 19, který upravuje činnost a vznik Úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a paragraf 20, který specifikuje státní příspěvky na činnost a chod politických stran. Vznik tohoto úřadu byl jednou z klíčových novelizací systému financování politických stran v ČR.

Slovensko tuto legislativu také používalo, ovšem od roku 2005 je tomu jinak, jelikož byl přijat Národní Radou Slovenské republiky zákon: Zákon č. 85/2005 Sb., O politických stranách a

politických hnutích. Který od té doby plní obdobnou roli jako původní zákon 424/1991sb. a i jeho součástí jsou paragrafy upravující financování politických stran. Konkrétně se jedná o paragrafy 20 až 32, které tvoří čtvrtou část zákona s názvem „Hospodárenie a financovanie strany“. V této části najdeme všechny regulace pro financování politických stran od regulace darů, státní příspěvky až po formu a náležitosti závěrečné zprávy o financování stran. Jelikož k rozdělení společného státu Čechů a Slováků došlo v roce 2023 před 30 lety je namístě porovnat tyto 2 právní úpravy a zjistit, zda rozdělení státu a tvorba nového zákona na Slovensku přinesla do původního systému, který se vyvíjel ve dvou zemích, rozsáhlé změny anebo se stále jedná o dva velmi podobné systémy, které se liší jen kosmeticky, ale v jádru jsou si podobné, ne-li stejné, tak jako tomu bylo rozdělení Československa v roce 1993.

Stav současného poznání a jeho vývoj

V teoretické části této práce nejprve představím historii a vývoj zkoumání propojení peněz a politiky v evropském kontextu. Následně definuji politické strany, a především vysvětlím, proč je důležité se věnovat jejich financování a nastavovat jeho rámce a legislativní normy. Dále popíši, co financování politických stran obnáší, a to jak na nákladové straně, kde především přiblížím fenomén profesionálních politických předvolebních kampaní a politický marketing a provoz stran. Tak také příjmovou stranu, možné druhy příjmů a modely, které se využívají v Česku a na Slovensku, včetně stručného shrnutí historického vývoje. V další části popíšu vývoj jak v Česku, tak na Slovensku mezi lety 1993–2021, kdy především popíšu novely a změny legislativní úpravy, včetně snahy o shrnutí argumentů, které jejich prosazovatelé používali v parlamentní rozpravě, které předcházely daným změnám.

Historie propojení peněz a politiky

Propojení peněz a politiky existuje pravděpodobně od doby, co vůbec vzniklo něco jako politika a něco jako peníze, tak je vnímáme dnes. Přesná datace je tedy nemožná. Ovšem důkazy o tomto fenoménu najdeme opravdu napříč historií. Ať už v prvních zápisech z Mezopotámie, v dílech antických mistrů Říma a Řecka nebo například v době, kdy Machiavelli napsal svého Vladaře. Rozdíl byl jen v tom, jak takový fenoménem vnímal daný intelektuál (PFEIFFE, 1936; CICERO, 1995).

Největší proměnu zažívá evropská politika nepochybně v 19. století. Dochází k masové demokratizaci a vládnoucí třída je doplněna či kompletně nahrazena reprezentativními parlamenty, které vycházejí z demokratických voleb, ve kterých se účastní nevídaný počet osob. Propojení mezi politikou a penězi ale jako by bylo věčné bez ohledu na to, zda politiku realizují pokrevní linie prominentních rodů nebo široké masy. Max Weber se dokonce ve svém díle *Wirtschaft und Gessellschaft* z roku 1925 domnívá, že demokratizace a vstup mas do politiky dokonce posílil propojení peněz a politiky a stal se jedním z hlavních činitelů, který determinuje jak a zda budou politické procesy probíhat (WEBER, 2019). Protože například stranický život v masových stranách se ukazuje jako poměrně finančně náročná aktivita k provozování, bez které ovšem není politické strany, jelikož na pořádání schůzí manifestací a podobných aktivitách jsou strany založeny, takže je nutné takové aktivity financovat. Weber ve svém díle také poznamenává, že laici i odborníci jsou o financích v politických stranách velmi málo informováni, což je až absurdní vzhledem k tomu, jak důležité jsou. A jak dodává Šimral v roce 2016 ve své knize věnované českému systému financování politických stran. „A ani po jednom století, jež nás od Weberova života dělí, se situace příliš nezměnila.“ (ŠIMRAL, 2016).

Historie výzkumu propojení peněz a politiky

Až do dvacátého století se ovšem nikdo nevěnuje hlubšímu výzkumu tohoto propojení, jen ho konstatuje jako fakt, popisuje jeho dobové rysy a zaujímá k němu morálně kladné (Machiavelli) nebo naopak negativní (Cicero) stanovisko.

Určitým milníkem pro počátek výzkumu financování politických stran a politického života jako celku byl konec první světové války. Ten přinesl mnoho ekonomických, společenských, politických i mezinárodních změn. Tradiční evropské monarchie pod vedením rodu Habsburků a Hohenzollerů se rozpadají. Na území Rakouska-Uherska vzniká mnoho nových států, které jsou většinou demokratické a založené na politických stranách. (VINEN, 2007) Do řad světových velmocí se navíc připojují Spojené Státy Americké, které jako demokratické již vznikly a jsou i průkopníkem výzkumu demokratické politiky a jejích vazeb. A právě souhrou těchto faktorů si v meziválečném období můžeme přečíst první akademické výzkumy vztahu peněz a politiky.

Již v roce 1926 tak Pollock vydává první rozsáhlejší studii jménem Party Campaign funds, kde zkoumá odkud vlastně demokratické strany berou peníze na své předvolební kampaně, kterými oslovují voliče. Kdo jim finance poskytuje a co naopak politik může poskytnout danému člověku, instituci, korporaci... (POLLOCK, 1926) Na podobné téma opět v USA vydal knihu i Overacker v roce 1932 a podpořil tak výzkum další publikací. (OVERACKER, 1932).

Bohužel logickou pauzu kontinuitě nejen těchto výzkumů a jejich rozvoji přináší druhá světová válka. Celá čtyřicátá léta tak nevznikají významnější publikace a k výzkumu se postupně navrácí až v průběhu let padesátých. Jak uvádí Říchová, tak politologie jako vědní obor (political science) existuje již od druhé poloviny 19. století, ale až do konce druhé světové války je na akademické úrovni uznáván, vyučován a rozvíjen jen na území USA. Po roce 1945 se konečně

dostává i do Evropy (ŘÍCHOVÁ, 2012) (z logiky tehdejší geopolitické situace především západní). Přibývá tak vědců i prací, které se zabývají v rámci politologie právě propojením politiky a peněz, i když se nejedná o dominantní téma výzkumů. V 60. a 70. letech vydávají významná díla například Heard a Heidenheimer (HEARD, 1960, HEIDENHEIMER, 1970) Jejich práce zapadá do období, které je obecně definováno jako čas, kdy byla oblast politických financí přijata jako součást a větev politologického výzkumu.

Nejvýznamnějším autorem druhé poloviny 20. století je ovšem zřejmě Khayyam Zev Paltiel, kanadský politolog, který začal původně analýzou a sběrem dat o kanadských volbách, ale postupem se stal jak vzorem pro analýzu dalších systémů, tak také on osobně začal zkoumat další americké a západoevropské země a jejich systémy a nachystal tak půdu především svým evropským kolegům pro rozvinutí evropského výzkumu této oblasti. (ŠIMRAL, 2016) v oboru politických financí tak na něj navázali například, Aleks Sczerbiniak, Susan Scarrow, Eric Booth nebo Joseph Robins. (SCARROW, 2006; SCZEBINIAK, 2006; BOOTH, ROBINS, 2010)

Velký zlom a obohacení pro tuto disciplínu přinesl kolaps Sovětského Svazu a jeho satelitů a s tím spojená demokratizace těchto zemí. Státy bývalého východního bloku se staly naprosto unikátním případem, který pro právníky, ekonomy ale i politology sloužil doslova jako laboratoř, kde si šlo teoretické koncepty zkoušet v praxi. (LEWIS, 2000) Něco jako financování politických stran zde vůbec neexistovalo. Strana byla jen jedna (v některých zemích například právě v Československu sice formálně existovalo více stran, ale prakticky se nejednalo o samostatné subjekty) a disponovala přímo státním rozpočtem, majetkem a stranický a úřednický aparát státu de facto splýval v celek.

Zkoumání politických financí vývoj ve státech bývalého východního bloku postavil před naprosto nové výzvy. Nebylo zde totiž možné provádět stejný výzkum jako v zemích Severní

Ameriky a západní Evropy. Tam totiž obor stál především na tom, že hleděl na vývoj v čase a hledal korelace ve změnách financování politických stran a například efektivitě státní správy, volebních výsledcích a dalších ukazatelích. Následně tyto výsledky komparoval ať už mezi celými systémy nebo stranami v rámci jednoho systému. Toto nebylo v post-komunistických státech možné. Chyběla historie, chyběla data, chyběla i dostatečná stabilita stranického systému. (ŠIMRAL, 2016) V tomto prostoru navíc často docházelo k ve „starých demokraciích“ k ne tak častému jevu, kdy si politická reprezentace zákony tvoří a ex post upravuje tak, aby seděly na jejich preferovaný model financování (SMILOV, TOPLAK, 2007) a v podstatě jde jen o to vyčerpat co nejvíce peněz ze státní kasy a získat co nejvíce zdrojů od soukromých osob, a to ideálně bez efektivní kontroly.

Výzkumy tak bylo třeba upravit, aby je bylo možné využít v prostoru post-komunistických zemí. Jako populární přístup se ukázalo využití konceptu Richarda Katze a Petera Maira (KATZ, MAIR, 1992) Kartelizace politických stran a stranických systémů v poválečné Evropě. A to mimo jiné, protože v tomto prostoru začaly státy široce využívat ve svých systémech financování politických stran státní subvence na činnost.

Katz a Mair vnímají vývoj politických stran jako dialektický proces, kde každý nově utvořený evoluční typ strany zároveň podněcuje reakce ve formě dalšího vývoje, jenž postupně vyústí ve vznik zcela nového typu strany. Kartelové strany mají pak být vrcholem evoluce politických stran. Základem teorie je to, že strany kartelového typu vstupují se státem do stále těsnějšího pouta a naopak společnosti (voličům) se odcizují. Aby jejich pozice byla pevná, tak společně spolupracují bez ohledu na ideologii na tom, aby byla přijímána preventivní opatření, která zamezí vstupu nových stran do systému. Dochází tak ke vzniku kartelu aktérů politické moci, proto hovoříme o kartelových stranách. (KATZ, MAIR, 1992)

Jak uvádí Šimral, tak ve svých dílech se teorií kartelizace inspirovala nebo ji zapracovala většina odborníků na východoevropský prostor. Ať už zahraniční Ágh (1998), van Biezen (2003), Lewis (1998), Mair (2012) nebo Sikk (2003) tak čeští Klíma (1998) nebo Kopecký (2012).

Jednou z nejvýznamnějších publikací posledních let je kniha Handbook of political party funding. Kniha obsahuje jak rozsáhlou teoretickou část, tak mnoho case studies od tradičních až po rozvíjející se demokracie, dokonce včetně dvou případů hybridních režimů, konkrétně Ruska a Singapur. Jedná se o jedno z největších současných děl na dané téma ze všech perspektiv. (MENDILOW, PHÉLIPPEAU, 2018)

Jedním z posledních trendů v oblasti je fakt, že z této oblasti zkoumání se postupně vyčleňuje nová větev politologie, která možná v budoucnu může narůst do samostatného sociálně-vědního oboru, a to politický marketing. Ten nejde uchopit ani jako čistě politologický fenomén, ani jako marketingový. Využívá totiž prostředků marketingu pro politické cíle a finance v podstatě mění pomocí kampaní na hlasy při co nejvyšší efektivitě.

Poměrně cynický pohled na tento fenomén nabízí například český marketér Marek Prchal, který je známý svou prací pro Andreje Babiše a jeho politické hnutí. Ten podle webu seznam zprávy říká: „Všechno je produkt. Prací prášek, mobil, ale i politik.“ (SEZNAM ZPRÁVY, 2020)

Před výzkumem nejen financování politických stran stojí otázka, zda je opravdu možné s dostatkem peněz a dobrým marketingem vyhrát jakékoliv volby bez ohledu na tradiční součásti politiky jako program nebo osobnosti? Nebo má tento přístup své limity. Bude jistě zajímavé tento vývoj sledovat.

Politické strany

Pojem politická strana je poměrně těžko uchopitelný a široký fenomén, který v různých částech světa má různou náplň a konotaci. Obecně by se dalo říci, že politická strana, tak jak si ji představujeme v dnešní době jak v České republice, tak ve Slovenské republice je uskupením politicky aktivních občanů. První taková uskupení, jak je známe dnes, začala vznikat v 19. století, kdy se s rozšiřováním parlamentní reprezentace jednotlivých společenských skupin začaly tvořit subjekty, které sdružovaly politicky aktivní občany se stejnými nebo podobnými názory. Jednou z nejznámějších a oblíbených definicí politické strany je ta, kterou formuloval italský politolog Giovanni Sartori, který řekl, že politická strana je: „politická skupina, která se účastní voleb, jež je schopna jejich prostřednictvím prosadit své kandidáty do veřejných funkcí.“ (SARTORI, 1976) Dalo by se říci, že této definice se drží jak česká právní úprava, která ve svém úvodu říká, že právo sdružovat se do politických stran a hnutí znamená: „Výkon tohoto práva slouží občanům k jejich účasti na politickém životě společnosti, zejména na vytváření zákonodárných sborů a orgánů vyšších územních samosprávných celků a orgánů místní samosprávy.“ Slovenská legislativní úprava sice postrádá konkrétní definici tak jako ji má česká, ale text je koncipován tak, že je jasné, že se jedná o stejný princip, jelikož součástí zákona je jak ustanovení o tom, že slouží ke sdružování občanů, tak o účasti ve volbách.

Obě právní úpravy jsou tak v souladu se Sartoriho definicí a můžeme tak říct, že politická strana tak jak o ni budu hovořit v této práci je právnická osoba, která sdružuje politicky aktivní občany státu a snaží se o zvolení svých kandidátů do veřejných funkcí.

Zásadní je zde ona přímá účast ve volbách, která politické strany odlišuje od zájmových skupin. Zájmové skupiny také mohou sdružovat občany podobných názorů a účastnit se politického

života, ale nikoliv se přímo účastnit voleb. Účast ve volbách je tak zásadním aspektem a elementárním smyslem existence politické strany.

Financování politických stran

Finanční náklady politických stran

S organizací strany, a především její účastí ve volbách souvisí samozřejmě jejich financování, které je hlavním tématem této práce. Strany potřebují finance především pro dva účely. Prvním je její běžný chod, který vyžaduje zaměstnance, prostory a další běžné náklady spojené s vedením jakékoliv organizace, které umožní jejímu vedení pracovat, scházet se a v případě politické strany také dostát zákonným povinnostem mezi které patří například vedení účetnictví nebo zveřejňování každoročních výročních zpráv.

Druhým hlavním důvodem je samotná účast ve volbách, která je sice fakticky takřka zdarma a stačí pro ni podat do daných voleb kandidátní listinu, ale prakticky stojí samozřejmě kandidatura nemalé finance. V České republice existuje 6 druhů voleb (komunální, krajské, senátní, sněmovní, evropské a prezidentské) a na Slovensku 5 druhů voleb (komunální, regionální, parlamentní, evropské a prezidentské). Při délce mandátu volených orgánů jen několik let (typicky 4 roky, méně často 5 nebo 6 let) je tak jasné, že takřka každý rok se v obou zemích odehrávají nějaké volby a to především v České republice, Slovensko se v poslední době snaží termíny spíše slučovat, přičemž většina velkých stran se účastní všech nebo takřka všech druhů voleb (nejčastěji strany absentují ve volbě prezidentské, která je v obou zemích přímá a ne všechny strany staví svého přímého kandidáta ve smyslu straníka, ale uchylují se například k podpoře občanského kandidáta a nejedná se tak pro ně o typické volby ve smyslu jejich průběhu a finanční náročnosti). Se všemi druhy těchto voleb se pojí tzv. předvolební

kampaně, jejichž cílem je prezentovat své kandidáty a program a podpořit tak šanci na požadovaný výsledek tzv. zvolení svých kandidátů do veřejných funkcí.

Profesionální kampaně, tak jak je známe dnes, zažívají masivní rozmach v druhé polovině dvacátého století, kdy také začíná jejich akademický výzkum. V roce 1956 přichází americký politolog S. Kelly se souslovím „politický marketing“. Jedná se o první kodifikace faktu, že politické strany využívají pro svou propagaci stejných technik jako firmy pro prodej zboží. V roce 1985 dochází k oficiálnímu uznání politického marketingu jako součásti marketingu Americkou marketingovou agenturou, která do své oficiální definice marketingu přináší slovo idea. Definice tak nově zní: „Marketing je proces řízení, plánování, poznání, oceňování, propagování a šíření idejí, zboží a služeb, jehož výsledkem je uspokojení potřeb jedinců i cílů organizace.“ (JABŁOŃSKI, 2006; OMRDOD, 2008)

A základním nástrojem tohoto marketingu je právě předvolební kampaň, kdy se strany typicky několik měsíců před konáním voleb, a především v posledních týdnech snaží o prodej svých myšlenek, idejí a kandidátů voličům a přimět je tak volit pro danou kandidátní listinu, potažmo stranu. Stejně jako komerční kampaně stojí i ty politické nemalé finanční obnosy. Jako příklad můžeme uvést například poslední parlamentní volby, které se odehrály v České a Slovenské republice, a to volby do Sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2021. V těch velké sledované strany utratily za svou propagaci dohromady, dle veřejně dostupných zdrojů, více než čtvrt miliardy korun. (TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2021)

Finanční příjmy politických stran

Základním rozdělením, kterého se budu v této práci držet je dvojí. První dělí finanční zdroje na vnitřní a vnější. Druhé rozděluje vnější zdroje, a to na soukromé a státní.

Vnitřní zdroje

Vnitřní finanční zdroje jsou ty, které si strana vyzíská a vygeneruje sama bez přispění dalšího aktéra. Základním druhem takového příjmu je členský příspěvek, ten v minulosti představoval takřka elementární zdroj příjmu politické strany, například v době první Československé republiky (1918–1938) měly strany běžně až stovky tisíc členů a finanční zdroje, které tak vygeneroval i drobný příspěvek byly značné. (MALÍŘ, 1996) V dnešní době mají strany jak v České, tak Slovenské republice spíše stovky až tisíce členů, ve výjimečných případech nízké desítky tisíc. Stranám už tak nepřináší tak vysoké příjmy, navíc jsou často spíše jen symbolické, aby jejich výše neodrazovala od členství, které už tak není příliš populární, o čemž svědčí počty členů stran. (VAN BIEZEN, MAIR, POGUNTKE, 2012) Dalším častým vnitřním zdrojem financování jsou dary členů strany nad rámec členského příspěvku. Typicky se jedná o členy, kteří v předvolební době přispějí straně za to, že jsou na tzv. volitelném místě a s velkou pravděpodobností se tak stanou členy volené instituce vzešlé z daných voleb. Případně se také může jednat o přední činitele strany, kteří za ni zastávají politickou funkci, která poskytuje dostatečný příjem, který jim umožňuje jeho část darovat straně. Může se jednat jak o místa vzešlá z voleb (typicky členové parlamentu) ale i straníky, kteří získali funkci v důsledku dobrého volebního výsledku v instituci, kterou volí členové sboru, který vzešel z voleb (typicky dozorčí rady státních a městských organizací atd...). Tyto dary může upravovat jak vnitřní doporučující regule strany, tak i jen neformální dohoda straníků jaký dar je adekvátní k jaké funkci, ovšem jeho uskutečnění je čistě dobrovolné a nejde nijak právně vymáhat. Posledním významným vnitřním příjmem je pronájem nemovitostí a jiného majetku. Pokud strana vlastní nemovitosti, tak může jejich celek nebo jen část pronajímat jako jakýkoliv jiný právní subjekt a zisk využít pro svou činnost. Nárazově mohou také strany svůj majetek prodávat a jednorázově tak získat příjem, to ovšem nedělají příliš často a pokud k tomu dochází, může to

být znak špatné finanční kondice strany. Další příjmy mohou být například úroky z vkladu, pořádání kulturních, společenských nebo vzdělávacích akcí a podobné (OUTLÝ 2003a, OUTLÝ 2003b). Zajímavé je, že stejný že seznam legálních příjmů je takřka stejný jak v české, tak slovenské legislativě. (zákon č. 424/1991 Sb.; Zákon č. 85/2005 Z. z.)

Vnější zdroje

Vnější zdroje jsou dnes dominantním zdrojem financování politických stran a jak jsem již uvedl, tak pro větší přehlednost se dělí na soukromé a státní, oba dva tyto typy jsou totiž sice formálně vnější (jejich zdrojem je subjekt, který není členem strana ani stranou samotnou) ale tím jejich stejnost končí a jsou jinak kompletně rozdílné.

Soukromé vnější zdroje

Jak již jejich název napovídá, tak se jedná o zdroje, které pocházejí od soukromých osob, a to jak právnických, tak fyzických. Jedná se o rozhodně nejdiskutovanější a nejkontroverznější způsob financování, i přesto, že se jedná o jeden z nejstarších způsobů financování, který se své podstatě existuje stejně dlouho jako strany samotné. Čistě formálně a morálně by měly být dary od soukromých osob, které nejsou členy strany, představovat příspěvek na prosazování ideálů a programů strany se kterými daná osoba souzní natolik, že se jejich prosazovatele rozhodne finančně podpořit. Některé dary ovšem takto myšleny jsou jen oficiálně a ve skutečnosti se jedná o korupční praktiku, dokonce nejrozšířenější typ korumpování politické strany na světě (BIEZEN, KOPECKÝ 2007). Politologie díky tomuto fenoménu dokonce rozeznává typ donorské politické strany, která se zaměřuje čistě na získávání darů a její hlavní agendou je politicky hájit zájmy svých donátorů. (BELKO, 2005). Může se jednat například o ovlivňování legislativy ve prospěch oboru donátora nebo o

zvýhodňování při zisku státních zakázek. Právě takové praktiky nejčastěji přinesou financování politických stran mediální a veřejnou pozornost. (STRMISKA, 2005)

Specifickou formou vnějšího financování je tvorba zisku pomocí vlastnění nebo spoluvlastnění společnosti prostřednictvím které strana podniká. Podnikání ovšem není volné a jsou jasně vymezeny činnosti ve kterých strana podnikat může (mimochodem se jedná jak v české, tak slovenské právní úpravě o totožné činnosti). Jedná se především o publikační činnost nebo prodej tematicky stranických předmětů. Nejčastěji tak některé strany provozují e-shop, kde lze koupit oblečení nebo upomínkové předměty se stranickou tematikou. Nejedná se ovšem o nikterak zásadní zdroj příjmů, ale spíše o doplněk a součást sebepropagace.

Státní vnější zdroje

Zde je opět ihned z názvu jasné, že původcem těchto příjmů je stát a jeho rozpočet. Jedná se buďto o jednorázové nebo pravidelné platby stranám na jejich provoz a propagaci přímo ze státního rozpočtu. Typicky se jedná o dva hlavní způsoby. Prvním je náhrada volebních nákladů, kde strana, která přesáhne určité procento hlasů dostane od státu jednorázový příspěvek za každý získaný hlas v daných volbách. Druhým je pak příspěvek na činnost, který je pravidelný a odvíjí se nejčastěji také od volebního výsledku, případně od počtu aktivních zvolených politiků v předem specifikovaných funkcích. Jedná se o nejmladší způsob financování, který poprvé použila Kostarika v roce 1954, následně se z Latinské Ameriky rozšířil do celého světa, ovšem jsou stále i dnes státy, které tento způsob neznají, jako například Velká Británie (OUTLÝ, 2003). Tento způsob financování by měl dle jeho propagátorů zajistit větší nezávislost stran na svých donorech a být prevencí vzniku donátorských stran a vzniku klientelistické sítě politiků a podnikatelů.

Kritika tohoto způsobu financování může vycházet z dvojích pozic. První je ta, která říká, že strany a stát tak přehnaně splývají v jedno. Strany se stávají na státu závislé, on je původcem většiny jejich financí, není tak třeba prosazovat svůj program a hledat na základě jeho proklamace a plnění či neplnění mecenáše a donory, ale stačí se zakonzervovat do institucí, které generují straně „zisk“ a dál už není třeba vyvíjet jakoukoliv významnou činnost, jen spravovat stát, aby fungoval, tak jak aktuálně je a věnovat se tak jen jeho „běžné údržbě“. Namísto prosazování reforem a ideologických východisek.

Navíc strany mohou přímo kontrolovat a měnit jaké finanční prostředky a za co dostanou a kdy. Může tak snadno dojít k situaci, kdy se ideový odpůrci spojí na tomto tématu a napříč politickým spektrem si zvýší platby do svých stranických pokladen ze státního rozpočtu, a to bez ohledu na vůli voličů. Které odkazuje obecně na zakonzervované instituce, které mají nad sebou plnou moc a není, jak jejich symbiózu nabourat. Tato kritika v podstatě vychází z výše popsané teorie kartelizace stran. (KATZ, MAIR, 1992) V praxi ovšem málokdy alespoň jedna ze stran neodolá touze získat levné politické body a vymezit se proti podobným praktikám.

Druhá častá kritika přináší argumentaci, která varuje předtím, že pokud strany na základě volebního výsledku získají automaticky peníze od státu i s vidinou dalších příjmů, tak mohou vznikat strany, které budou kandidovat čistě proto, aby z nich následně tyto finanční prostředky byly odčerpány a využity jinde.

Tento způsob má ovšem také velkou spoustu zastánců, kteří upozorňují především na to, že se jedná o způsob, jak podporovat občansky vzniklé strany a ve finanční rovině je stavět do rovnějších pozic vůči podnikatelským a donátorským stranám, které už tak mají velkou sílu a zrušení či omezení státní podpory stran by jejich dominanci ještě posílilo.

V nejbližších letech, tak bude zřejmě velkou výzvou pro politologickou a právní odbornou veřejnost najít způsob, jak těmto praktikám předejít a tento systém financování nezdiskreditovat snahami se obohatit. Případně zda hodnocení a následný dopad těchto praktik přenechat voličům a straníkům, či orgánům činným v trestním řízení dle aktuální legislativy, pokud by došlo například ke zpronevěře.

Data a metody

Hlavním zdrojem mých dat budou samotné legislativní úpravy, které jasně vymezují, jaké parametry dané systémy mají a které následně komparuji.

Jako podpůrná data, pomocí kterých budu chtít více přiblížit vývoj dané legislativy a jeho politický kontext budou steno-protokolární zápisy z jednání Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (ČR) a Národní Rady Slovenské republiky (SR) ze schůzí a jejích částí, kde se řešili úspěšně přijaté novely dané legislativy.

Hlavním cílem práce je zjistit, v čem jsou oba systémy v roce 2021 odlišné a jaký byl vývoj a příčiny jejich odlišnosti, zda se zvětšuje, snižuje, či zůstává obdobná. Tato rozdílnost bude zkoumána podle odpovědí na předem daná kritéria, které už využila ve své práci Ingrid Van Biezen (2003), konkrétně v práci *Political Parties as public utilities* v časopisu *Party Politics* v roce 2003 a následně je využila například v pracích pro nakladatelství Rady Evropy.

Konkrétně se jedná o kritéria:

- Samotné existence práva upravujícího financování politických stran
- Vydávání výročních zpráv nebo pravidelných reportů
- Limity na soukromé dary
- Limitace nebo zákaz darů od právnických osob

- Limitace nebo zákaz darů ze zahraničí
- Existence limitu na výdaje na volební kampaň

Tato kritéria bych rád doplnil o dvě nové a to

- Existenci samotného úřadu, který dohlíží na financování politických stran
- Existence státního financování

Každé kritérium bude zkoumáno v čase práce a hodnocena jeho existence a neexistence v obou zemích.

Historický vývoj financování politických stran v České republice a Slovenské republice

Demokratizace Československa po roce 1989

Vůbec prvním zákonem, který se zabýval něčím jako financování politických stran byl zákon č. 47/1990 sb. o volbách do Federálního shromáždění. Jedná se o zákon, který byl přijat, aby v červnu 1990 mohly proběhnout první demokratické volby v tehdejším Československu od roku komunistického převratu v roce 1948. Ten obsahoval financování politických stran velmi skromně, a to v jednom paragrafu, konkrétně § 54, odstavec třetí, kde říká: „Po ověření platnosti voleb poslanců sněmovnami Federálního shromáždění sdělí předsednictvo Federálního shromáždění federálnímu ministerstvu financí údaje o počtu platných hlasů odevzdaných pro jednotlivé politické strany; politické straně, která ve volbách získala více než dvě procenta z celkového počtu platných hlasů odevzdaných v rámci České republiky nebo v rámci Slovenské republiky při volbách do Sněmovny lidu nebo do Sněmovny národů, bude za každý odevzdaný hlas ze státního rozpočtu federace uhrazeno 15 Kčs.“

Jedná se sice o velmi parametricky skromné nastavení systému, ale je důležité ho uvést proto, aby bylo vidět, že hned vůbec první právní úprava zavádí státní úhradu za získané hlasy ze státního rozpočtu do stranických pokladen v návaznosti na volební výsledek, ovšem omezen klauzulí.

Již plně demokraticky zvolené Federální shromáždění pak následně tvoří komplexnější zákon č. 424/1991 Sb. o sdružování občanů v politických stranách a politických hnutích. Který se má stát základním stavebním kamenem celého politického života v nově demokratickém státě. Finanční stránce politiky je zde již věnována celá jedna část zákona a to v §17–§20. Zákon nastavuje základní rámec systému jako takového.

Krom vybraných činností strana nesmí sama podnikat, ale může se účastnit majetkově v právnických osobách, ovšem takto získaný zisk nesmí strana rozdělit mezi členy, pouze ho využít na činnost. K 1.4 musí národní radě podávat zprávu o svém hospodaření za minulý rok. Pokud dar přesahuje 10 000 Kčs nebo součet darů za rok od jedné osoby 50 000 Kčs musí se evidovat od koho je dar přijat (menší dary se neevidují). Dary nelze přijímat od státu a jeho institucí, pokud tento zákon nestanoví jinak. V oblasti financování stran státem ponechává v platnosti náhradu za volební náklady a jinak se příspěvkům nevěnuje.

Jak tedy vidíme, úprava přijatá pro Československo byla poměrně liberální, neměla velkou možnost kontroly ze strany státních institucí a ani strany takřka neomezovala. Obzvláště oblast darů od soukromých fyzických a právnických osob je až absurdně liberální z hlediska jakékoliv kontroly. Za zmínku ještě stojí, že dle tohoto zákona si úhrady za hlasy pro volby do národních parlamentů stanovovali samy tyto parlamenty, tedy Česká národní rada a Slovenská národní rada, prostřednictvím vlastních zákonů.

Samostatná Česká republika

1993–2002

Prvního ledna 1993 zaniká společný stát a vzniká samostatná Česká republika. Devadesátá léta a počátek nultých by se dal jednoduše shrnout jako období změn systému financování politických stran a obecně volebního zákon. Kde ovšem často zasahuje Ústavní soud.

První velká reforma přichází takřka ihned v letech 1994 a 1995 a to pomocí novelizace původního zákona 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a tvorbou nového zákona 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu ČR. Tyto zákony dohromady tvoří balík, který výrazně mění dosavadní systém především v oblasti státního subvencování politických stran. Předkladatelem těchto tisků byla vláda Václava Klause, kterou tvořila koalice Občanské demokratické strany (ODS), Občanské demokratické aliance (ODA) a křesťansko demokratické unie – české strany lidové (KDU-ČSL). Předkladatelem za vládu byl ministr vnitra Jan Ruml za ODS. (TISK 766, 1994). Na přípravu novely zákona 424/1991 Sb. byla dokonce zřízena pracovní skupina v rámci rozpočtového výboru, kde byli vládní i opoziční poslanci. Samotná sněmovní rozprava kolem této novely rychle sklouzla k tomu, že strany začaly zpochybňovat přiložený výpočet toho, kolik peněz dle návrhu dostanou v aktuálním období. Celou situaci asi nejlépe z řečníků shrnul sociální demokrat Jozef Wagner: „Tady je dvojí riziko. První riziko je samozřejmě pro budoucnost, protože zákon koncipujeme jako zákon, který by měl stabilizovat politický systém. Pak je tedy riziko pro okamžité řešení, protože příloha, jak je vidět z rozpravy, se stala větším svárem než text zákona, který směřuje dál než do tohoto volebního období.“

Zákon byl nicméně přijat a systém tak potkaly následující změny: Byl zaveden tzv. příspěvek na činnost, který se skládal ze dvou částí. Příspěvek na mandát, který náležel každé straně nebo hnutí, které překročilo 3 % hlasů ve volbách do poslanecké sněmovny. Ten činil 3 milionu

korun ročně po celé období dané sněmovny, do které subjekt kandidoval. Ovšem za každých 0,1 % hlasů bylo straně nebo hnutí přidáno 100 000 korun, přičemž celkem se mohlo jednat až o 5 milionů korun ročně. K přidávání tak docházelo mezi 3–5% hlasů, pak už byl příspěvek pro všechny 5 milionů korun ročně.

Příspěvek na poslanecký a senátorský mandát. Ten činil 500 000 korun ročně a náležel každé straně za kterou byli zvoleni poslanci nebo senátoři po celé funkční období sněmovny.

Součástí inkriminované novely byla i nová povinnost, aby politické strany posílaly výroční zprávu o hospodaření nejen Poslanecké sněmovně, ale také Nejvyššímu kontrolnímu úřadu. To ovšem poprvé do systému financování politických stran vstupuje Ústavní soud a tuto povinnost ruší svým nálezem č. 296/1995 Sb. A to na poslanecký návrh, kterému dává za pravdu, jelikož Nejvyšší kontrolní úřad může kontrolovat „výlučně jen hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu.“

Větší změny se ovšem odehrály díky Ústavnímu soudu u zákona č. 247/1995 Sb. který určil, že úhrada za volební hlas bude poskytována ve výši 90 korun za hlas a to všem, kteří překročí 3% hlasů v daných volbách. To ovšem napadá strana Demokratická Unie (DEU) u Ústavního soudu s argumentem, že hranice 3% je diskriminační a narušuje volnou soutěž politických stran, jelikož v kombinaci s tehdejší volební kaucí diskriminuje malé strany a finančně je likviduje na úkor etablovaných větších stran. Ústavní soud tedy „po zvážení všech okolností případu dospěl k závěru, že návrh na zrušení části § 85 volebního zákona, jež podmiňuje státní příspěvek na volební náklady strany získáním nejméně tří procent z celkového počtu platných hlasů, je opodstatněný.“ Ovšem argumentace ústavních soudců v tomto nálezu se neshoduje plně s duchem žaloby, která považuje jakoukoli klauzuli za diskriminační. Ústavní soud to spíše vidí tak, že 3 % je klauzule příliš vysoká. Ovšem i tak je výsledkem její zrušení.

Na tento náleží reagují zákonodárci a schvalují zákon č.204/2000 Sb. ten sice zapracovává mimo jiné i příslušný náleží a mění podmínky na takové, že klauzule se snižuje na 2% ovšem snižuje se i příspěvek za hlas a to na 30 korun. Ovšem jeho hlavním smyslem není tato reakce na náleží ústavního soudu, ale kompletní změna volebního systému do sněmovny. Ať už zavedením 35 volebních krajů nebo využitím metody modifikace klasického d'Hondtova systému volebního dělitele, od něhož se liší počátečním dělitelem, místo čísla 1 je využito číslo 1,42. Například dle Klímy je takto modifikovaný D'Hondt je „především v menších volebních obvodech v naprostém protikladu vůči duchu systému poměrného zastoupení“ (KLÍMA, 2000). Tuto novelizaci ovšem žaluje jak prezident republiky, tak několik skupin senátorů a Ústavní soud její drtivou většinu zrušuje svým náleží č. 64/2001 Sb.

V mezičase těchto sporů také dochází k přiznání ročního příspěvku pro strany, které mají krajské zastupitele nebo zastupitele hlavního města Prahy, a to ve výši 250 000 korun. To se děje zákonem 340/2000 sb. jehož součástí je i zvýšení ročního příspěvku za mandát poslance na rovný milion korun. Právě toto navýšení pro poslanecké mandáty také končí u Ústavního soudu, ten ho ruší a je přijata nová úprava, která částku mění na 900 000 korun. Tu již u Ústavního soudu nikdo nenapadá, ač zřejmě nesplňuje duch náleží, který zrušil původní milion, a tak zůstává v platnosti. (ŠIMRAL, 2016)

Nová právní úprava, která vydrží déle, než pár měsíců tak vzniká až zákonem č.37/2002 Sb. která mimo jiné stanoví, že strana má nárok na příspěvek za hlas po překročení 1,5% hranice hlasů, a to ve výši 100 korun za jeden hlas. Tato úprava získává širokou podporu napříč spektrem a pro její přijatou podobu hlasuje 151 poslanců ze 178 přítomných. V podpoře absentují jednotky poslanců všech stran a poslanci zvoleni za KSČM (PSP, 2001a) Touhu přijmout konečně nějakou legislativu, která vydrží delší období bez zrušení ústavním soudem

a bude mít širokou podporu napříč sněmovnou demonstruje vystoupení Ivana Langera z ODS na půdě sněmovny těsně před hlasováním, kdy řekl: „já jenom pro stenozáznam, aby bylo zjevné, proč se neúčastním tohoto hlasování fyzicky. Je to z toho důvodu, že není zde přítomen pan ministr Dostál a požádal mě o to, abych se s ním takzvaně vypároval. Nicméně toto je jediný důvod, který mi brání být fyzicky přítomen coby výsledek mého hlasování na sjetině.“ (PSP, 2001b) Poslanci tak tehdy nechtěli být proti a chtěli demonstrovat, že po letech sporů a vzájemného napadání u ústavního soudu mají konečně takový volební zákon na kterém je shoda a vydrží delší dobu.

2002–2016

Období let 2002–2010 se dá nazvat v oblasti systému financování politických stran v České republice obdobím relativního klidu. Je přijata jen jedna změna, a to v roce 2004, která navíc nic velkého nemění, pouze do právního řádu ukotvuje skutečnost, že na příspěvek za krajského zastupitele mají nárok i strany mimo sněmovnu. To by samo o sobě byla změna, jelikož dosavadní právní úprava tuto skutečnost neobsahovala, a naopak z ní vycházela nutnost být součástí sněmovny pro získání těchto příspěvků. Ovšem ministerstvo financí se touto úpravou řídilo velmi volně, či spíše vůbec a příspěvek vyplácelo i stranám mimo sněmovnu. Změna v roce 2004 tak jen uvádí legislativu do souladu s politickou praxí. (ŠIMRAL, 2016) Jedná se o zajímavý důkaz toho, jak je realita systému financování politických stran komplikovaná, komplexní a mnohdy jdoucí svou vlastní cestou, která se může i odchýlit od legislativy v zájmu politických dohod a stability.

Parametrickou změnu dostává systém v roce 2010 kdy dochází ke snížení všech příspěvků na mandát o 5 %. To je projednáno ve stavu legislativní nouze na vládní návrh TOP 09, ODS a Věcí Veřejných. Nově tak činily příspěvky 855 000 za poslanecký mandát a senátorský mandát a

237 500 za mandát krajského zastupitele nebo člena zastupitelstva Hl. m. Prahy. Celý důvod tohoto snížení objasnil během rozpravy tehdejší ministr financí Miroslav Kalousek za TOP 09: „Kdybychom nenavrhl návrh, který předložil pan místopředseda vlády John jménem vlády, tak by politické strany byly jedinými subjekty napojenými na státní rozpočet, které by nemusely šetřit ani korunu. Pro to prosím neexistuje jeden jediný racionální důvod. Ono to opravdu státní rozpočet nezachrání, ale je to docela obyčejná a prostá solidarita. Všechno ostatní jsou pokrytecké tlachy!“. Ve zbytku svého projevu vysvětluje, že na rok 2011 se chystá velmi úsporný rozpočet, kde každý dostane méně peněz, než je zvyklý, a právě proto musí šetřit i politické strany. Nicméně po tomto solidárním gestu opět nastává pár let klidu.

Hodí se ovšem na závěr tohoto časové období zmínit, že v této době je přijata přímá volba prezidenta zákonem č. 275/2012 Sb., která sice neovlivňuje samotný systém financování politických stran, ale přináší pravidla, která naznačují cestu, kterou se systém vydá. Pro volby prezidenta totiž platí přísnější pravidla na transparentnost darů než pro zbytek voleb a také mají výdajový limit ve výši 50 milionů korun. Oba trendy se v následujících letech propíší do celého systému.

2016–2021

I když se v systému financování politických stran neděly žádné zásadní změny, neznamená to, že by nebyl tématem veřejné a odborné diskuse. Například v roce 2013 vydává Transparency International, Ekologický právní servis a Sociologický ústav Akademie věd ČR rozsáhlou studii s názvem *Financování politických stran a potřebné změny regulace*. Publikace je rozsáhlou kritikou českého systému financování politických stran, což dokazuje hned tučně uvedená anotace v úvodu: „Financování stran je u nás dlouhodobě provázáno s korupcí a s černým financováním a jedná se o zcela zásadní problém demokracie.“ (TRANSPARENCY

INTERNATIONAL, 2013). Nejedná se o ojedinělou kritiku, z mnoha směrů zaznívají názory, že český systém v podstatě jen ze státního rozpočtu podporuje strany, ale takřka nijak je nekontroluje, jak získávají další finance, od koho je získávají a jak je utrácejí. Korupce je v té době nejdiskutovanějším a mediálně nejvíce probíraným problémem české politiky. (KUBÁT, 2013)

Na tuto kritiku se rozhodne zareagovat tehdejší politická reprezentace a přichází se zákonem č. 302/2016 Sb. který rozsáhle novelizuje původní 424/1992 Sb. Tato novela nemá cíl ve změně celého systému, ale v tom, aby byl více transparentní a předcházel možné korupci.

Hlavní změny by se daly rozdělit do třech kategorií:

1. Systémové:

- a. Vznik Úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí
- b. Povinné vedením tzv. transparentních účtů pro politické strany a hnutí

2. Finanční:

- a. Vznik příspěvku na podporu činnosti politického institutu (ve výši 10% příspěvku na činnost strany)
- b. Návrat výše příspěvků na mandát před rok 2010

3. Regulační:

- a. limit 3 milionů Kč pro dary (peněžitě a nepeněžitě) a ostatní bezúplatná plnění od jedné a téže osoby (za niž jsou považovány všechny právnické osoby ve vztahu ovládnutí) v jednom kalendářním roce
- b. Nutnost sepsání darovací smlouvy u jednotlivých darů (bezúplatných plnění) přesahujících hodnotou 1 000 Kč

- c. Omezení možnosti přijetí zápůjček a úvěrů jen na banky a platební instituce a jejich pobočky se sídlem na území České republiky

(PŠENIČKA, 2017)

Jak již je u významných změn této legislativy zvykem, tak ani zákon č. 302/2016 Sb se nevyhnul přezkumu Ústavním soudem. Ovšem v tomto případě byla žaloba nálezem č. 60/2018 Sb. zamítnuta a zákon začal platit v nezměněné podobě. Dvě největší novinky tedy dohledový úřad a existenci politických institutů bych na závěr stručně více přiblížil.

Úřad pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí

Bezesporu nejvýznamnější změnou této novely je zavedení nového úřadu, který dohlíží na hospodaření politických stran. Sám sebe definuje: „Úřad vykonává dohled nad hospodařením politických stran, politických hnutí a politických institutů. Úřad vykonává dohled zkoumáním výročních finančních zpráv předkládaných stranami a hnutími, nebo provádí vlastní kontrolu jejich hospodaření a projednává správní delikty a ukládá sankce dle zákona.“ (Udhpsch.cz, 2023) Má takto poměrně široké pravomoci, ale v dosavadní praxi jen příležitostně uděluje pokuty.

Politické instituty

Příspěvek na politické instituty dostává „ta politická strana, jejíž alespoň jeden poslanec byl zvolen za danou stranu a hnutí alespoň ve dvou z posledních tří po sobě jdoucích volebních období Poslanecké sněmovny včetně probíhajícího volebního období a která je zakladatelem nebo členem politického institutu.“ (PŠENIČKA, 2017) Je zakázáno tyto prostředky využívat na volební kampaně. Ovšem zda je strany využívají na opravdovou vědeckou činnost anebo ji jen předstírají, když už tyto finance dostávají je asi takřka nemožné zjistit a objektivně posoudit.

Poslední velkou změnou je další novela roku 2016, tentokrát č. 322/2016 Sb. která zavádí do českého systému limitaci výdajů na kampaně. A to konkrétně 90 milionů na volby do poslanecké sněmovny, 3 miliony na jeden senátní obvod a 7 milionů na jeden kraj v případě krajských voleb. Z krajských voleb je pro tento účel vyňata volba Zastupitelstva hlavního města Prahy, které sice plní úlohu kraje, ale jedná se o volby komunální, kterým není zavedena limitace.

Samostatná Slovenská republika

1993–1998

Slovensko stejně jako Česko po svém vzniku 1. ledna 1993 pokračuje s nastavenou legislativou z dob Československa. V roce 1994 přichází první změny a vytvoření komplexnější legislativy. Zákon 43/1994 Z.z. změnil prvně několik drobných aspektů. Prvotně vyžadoval, aby strany předkládaly vyúčtování, kde položkově vykážou, na co využily státem poskytnuté zdroje. Předložením tohoto vyúčtování stát také podmínil vyplacení dalších příspěvků.

V červnu 1994, krátce poté, co si Národní rada odhlasovala předčasné volby došlo ke schválení rozsáhlejších změn systému financování politických stran. A to zákonem 157/1994 Z. z. Ten v první řadě výrazně zvyšoval příspěvek za hlas, a to z původních 15 korun za hlas na 60 korun za hlas, ale také zvýšení hranice pro tento příspěvek z původních 2 % hlasů na 3 % hlasů. Byl také přijat druhý zákon 239/1994, který krom kodifikace a precizování terminologie o financování politických stran přináší velkou limitaci a to limit 12 milionů korun na výdaje na volební kampaň. (BERTOA, KRAUSE, UCEN, 2014)

Systém se následně v druhé polovině devadesátých let takřka neměnil. Pozornost politické reprezentace přešla stranou od samotného financování k bojům o prostor v médiích a souboj o to, zda je či není možné provozovat kampaně v soukromých televizích. (BERTOA, KRAUSE,

UCEN, 2014) Financování politických stran tak nebylo zřejmě pro slovenské politiky 90. let příliš důležitým tématem a zůstal stát stranou přímého zájmu na pozadí bojů o odstavení tehdejšího premiéra Mečiara od moci.

1998–2005

V roce 1998 dochází k velké změně slovenského politického prostředí s koncem éry Vladimira Mečiara. S jeho porážkou se pojí velké množství politických změn. Nejblíže systému financování politických stran má volební zákon č. 46/1999 Sb., který zavádí přímou volbu prezidenta republiky. Zákon v sobě také stanovuje pravidla pro financování volební kampaně v těchto volbách. Je stanoven limit 4 milionů korun na kampaň, jsou zpřesněny a zpřísněny činnosti, kterými se volební kampaň rozumí a také je zavedena povinnost po skončení kampaně předat její vyúčtování, kde jsou všechny výdaje i příjmy, a to včetně darů a jejich původu. Tento zákon, ač se přímo netýká financování politických stran nastínil cestu, kterou se slovenský systém vydá.

V roce 2000 došlo k přijetí novely původního zákona 424/1991 Sb. který se nesl v duchu implementace novinek z prezidentské volby do celého systému, a především pro politické strany, a nejen pro kandidáty na úřad prezidenta. Stejně jako v případě prezidentské volby více precizovala definice příjmů a výdajů a toho, co se počítá do volební kampaně. Stejně tak do příjmů zavádí i příjmy poskytnuté službou, které budou účtovány v ceně tržně obvyklé. Jsou také změněny zákonné nároky na výroční zprávy stran, které mají podrobnější strukturu. Čím je ovšem novela pro systém nejzásadnější je vytvoření naprosto nového způsobu státního příspěvku, a to příspěvku na mandát, který je stanoven na 500 000 korun za každý mandát poslance Národní rady za rok.

Poměrně nevýznamně a jen ryze právnicky se jevil poslední aspekt novely, a to vtělení zákona č. 190/1992 o státním příspěvku na činnost přímo do tohoto zákona. Sama o sobě je tato informace nicneříkající, ale jak poznamenává Bertoa, Krause a Ucen, tak při zpětném pohledu to byl první zárodek slovenského trendu řešit celý systém financování politických stran v jednom velkém zákoně o politických stranách, a nikoliv v mnoha právních normách samostatně. (BERTOA, KRAUSE, UCEN, 2014)

V roce 2001 byla následně schválena menší novela tohoto zákona (152/2001) kterou byla stranám uložena povinnost podrobit své hospodaření auditu od nezávislé auditorské společnosti, kterou vybíral náhodný mechanismus.

Po krátkém období klidu přichází jaro 2004 během kterého dochází ke schválení konsolidační novely, která slučovala několik novel zákona o volbách do Národní rady, a především mění způsob vyplácení příspěvku za hlasy ve volbách. Nově se nejedná o pevnou částku, ale o částku, která je vypočítána z procenta nominální průměrné mzdy v národním hospodářství. Pevně stanovená částka je tak nahrazena automatickým mechanismem. Zároveň systém také přinesl existenci volební kauce, která se skládala pro volby do Národní rady ve výši půl milionu korun a byla vrácena pouze stranám, které překročily 3 % hlasů ve volbách. Systém se tak dopředu snažil odradit malé strany bez šance na zvolení odradit od kandidatury a konsolidovat se do méně stran. Na to zazněla během schvalování také největší kritika, například tehdejší opoziční poslanec Ivan Hopta řekl že se jedná o protiústavní krok, který bere občanům rovnou šanci se účastnit voleb. Přesto byl ale schválen a vstoupil v platnost. (NRSR, 2004)

2005

Největší změna, jaká systém financování politických stran potkává od vzniku samostatného státu se bezesporu odehrává v roce 2005, kdy je přijat nový zákon č. Zákon č. 85/2005 Sb., O

politických stranách a politických hnutích. Jeho ambice je naprosto jednoduchá ovšem velká. Sjednotit celou legislativu, která reguluje politické strany, jejich provoz a obecně vše kolem nich do jednoho robustního zákona namísto mnoha menších legislativních dokumentů. A to včetně celého systému jejich financování od regulací až po státní financování. O tom, jak je zákon opravdu obsáhlý svědčí například to, že ve sbírce zákonů zabírá všech 11 paragrafů týkajících se financování politických stran celých 5 stran textu.

Zákon do sebe vtěluje a upravuje všechny dosud existující způsoby státního financování. Příspěvek na hlasy (ten je výjimečný tím, že jeho část zůstává nadále ve volebním zákoně), příspěvek na činnost a příspěvek na mandát. Největší změna potkala v této kategorii příspěvek na mandát, který se po vzoru úpravy příspěvků za hlas mění z přesně zákonem určené pevné částky na matematický vzorec vycházející z ekonomických ukazatelů. Konkrétně roční částku ve výši třicetinásobku průměrného nominální mzdy v národním hospodářství za každý z prvních 20 poslaneckých mandátů a za každý další mandát už jen dvacetinásobek. Dále například přidává povinnost 21 dní před konáním voleb podat předběžnou zprávu o financování kampaně nebo opět více specifikuje regulace toho za co strany smí a nesmí utrácet své peníze.

V oblasti darů poprvé přináší povinnost u všech darů nad 5 000 korun evidovat dárce pomocí darovací smlouvy s ověřenými podpisy. Strany také musí evidovat všechny hmotné i nehmotné příjmy nad 25 000 korun, a to včetně příspěvků od vlastních členů či půjček. Zajímavé je, že v jedné z oblastí zákon systém liberalizuje a to tím, že ruší všechny dříve přijaté výdajové limity na vedení kampaní.

2005–2021

V následujících letech přicházejí jen drobné novely, které nepřinášejí zásadní změny systému. V roce 2008 je zavedena povinnost evidovat dárce, jejichž výše darů dohromady přesáhne 5 000 euro ročně a čtvrtletně zveřejňovat své dárce na webových stránkách stran. V roce 2010 přichází ad hoc novela, která jednorázově v daný rok 25 % financí určených na příspěvky na hlasy přesouvá na pomoc obětem povodní. Každá strana tak tento rok dostává solidárně o čtvrtinu méně. V roce 2014 se zpřísní pravidla darů, které je nyní nutno přijímat kromě vyloženě drobných převážně bezhotovostním stykem. Poslední větší změna se odehrává v roce 2019, kdy je zakázáno, aby jakákoliv strana během jednoho funkčního období Národní rady přesáhla příjmy 3 500 000 euro. Pokud se tak stane, automaticky ji Ministerstvo vnitra posílá do likvidace.

Komparace vývoje systémů

V rámci praktické komparace sleduji v úvodu práce uvedené parametry a jejich existenci nebo neexistenci v daných letech. To znamená: 0= ne (neexistence) a 1= ano (existence)

Kódování je provedeno v takovém roce, kdy došlo ke změně alespoň jednoho parametru a v letech 1993 a 2021, které ohraničují počátek a konec sledovaného období. Kompletní tabulka po jednotlivých parametrech je součástí přílohy práce.

Její zjednodušená verze vypadá takto:

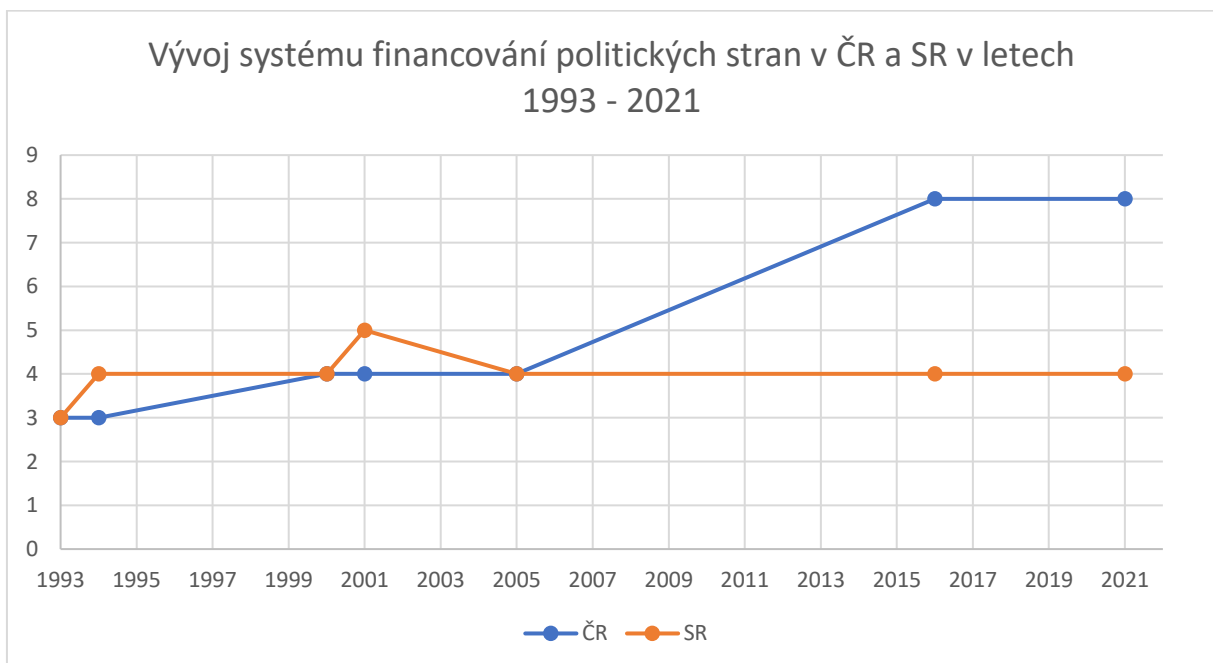
Tabulka č.1

Rok	ČR	SR
1993	3	3
1994	3	4
2000	4	4
2001	4	5
2005	4	4
2016	8	4
2021	8	4

(Zdroj: vlastní zpracování)

V grafu pak vývoj vypadá vyjádřen následovně:

Graf č.1

Zdroj: vlastní zpracování

Základním zjištěním je skutečnost, že oba systémy se od sebe postupem času oddalují, i když zůstávají stále podobné a oba využívají smíšený systém financování. V 90. letech si byly systémy více podobné, největším rozdílem byla slovenská existence limitů na volební kampaň, které země v roce 2005 zrušila. Právě slovenská reforma v roce 2005 systémy přiblížila k úplné parametrické podobnosti, kdy vykazovaly shodu ve všech parametrech. Při detailním výzkumu by ovšem nebylo dosaženo absolutní shody. Za největší rozdíl lze považovat skutečnost, že Slovensko přešlo v tomto období na výpočet státního financování na základě daných ekonomických ukazatelů, zatímco Česká republika dodnes pracuje s pevnými částkami. Jak uvádí Šimral, tak tato změna přinesla nepřímo i to, že Slovenským stranám skokově stouply příjmy od státu na násobky oproti původním částkám a započalo období, kdy jsou slovenské strany více závislé na státním financování nežli české. (ŠIMRAL, 2016) Oproti Slovensku také Česká republika postupně zaváděla změny, které přinášely státní financování i do jiných typů voleb než do parlamentních (krajské, evropské) a tak stoupla možnost i pro mimoparlamentní subjekty se k nějaké formě státních příspěvků dostat, zatímco Slovensko je odvíjí čistě od voleb do Národní Rady a systém financování tak může více přispívat k uzavírání systému a jeho konzervaci a kartelizaci oproti českému.

Zásadní změnou, která systémy od sebe velmi oddálila je česká reforma z roku 2016, která do českého systému přinesla mimo jiné samostatný kontrolní úřad nebo limitaci darů od právnických a soukromých osob v maximální výši a také výdajové limity na kampaně, které mezitím Slovensko zrušilo (existují jen u kampaně prezidentských kandidátů, které ovšem v obou zemích stojí spíše mimo celý systém politických stran a jejich financování). K tak významné změně došlo především vlivem tlaku české občanské společnosti a zájmových organizací na větší transparentnost a regulaci celého systému, který česká politická

reprezentace vyslyšela. Na Slovensku k takto motivované a velké „protikorupční“ reformě nedošlo.

Na závěr je zajímavé zmínit, že v obou systémech se občas objeví podobné sklony politické reprezentace na ad-hoc zásahy jako solidární snížení příspěvků v rámci finanční krize v České republice nebo jednorázové solidární převedení části alokovaných financí na pomoc obětem povodní na Slovensku.

Velkým procesním rozdílem obou systému je skutečnost, že v České republice do systému financování často vstupoval Ústavní soud, který rušil přijatou legislativu a popisoval zákonodárcům cestu jakou se vydat v souladu s ústavou. Na Slovensku byla obecně legislativa ohledně financování politických stran menším tématem, nepodléhala tak velkým diskusím a žádnému soudnímu přezkumu.

Systémy se tak od sebe sice oddalují především vlivem poslední velké české reformy, ale nadále zůstávají podobné a kdyby byla například komparace provedena s mimoevropskými zeměmi a sledované parametry byly obecnějšího rázu, tak by mohly vykazovat i shodu nebo minimálně velkou blízkost. V jiné práci by bylo určitě zajímavé sledovat vybrané jednotlivé parametry této práce ve větším detailu, jelikož jejich parametrické nastavení, vývoj a například sankce za jejich porušení se mohou lišit.

Závěr

Práce v úvodu shrnuje cíle a otázky a k tomu použitá data, tedy to, že jejím hlavním cílem je komparovat, jak se od sebe liší český a slovenský systém financování politických stran za využití kritérií, které již jednou využila pro širší komparaci Ingrid van Biezen, ty jsou citlivě doplněna o dvě nová, která tak pomáhají udělat komparaci lehce širší se zachováním všech původních kritérií.

Následně stručně popisuje historii propojení financí a politiky a uvádí zásadní díla výzkumu tohoto propojení od dob počátku výzkumu na konci 19. století po současnou dobu. Poté práce popisuje, co jsou vlastně politické strany a poté se dostává k popisu teoretických konceptů systému jejich financování, zvláštní pozornost je věnována teorii kartelizace, která je často používanou teorií pro jiné výzkumy ve stejné geografické oblasti zemí střední a východní Evropy, které byly do konce 80. let 20. století nedemokratické.

Další velká část práce se věnuje historii vývoje systémů ve dvou sledovaných zemích, a to České republice a Slovenské republice, včetně snahy stručně zachytit kontext politické reality dané doby. Obě země jsou popsány separátně. Až na závěr práce je provedena komparace těchto systémů, a to nejen v bodě počátku a konce sledovaného období, ale pokaždé, kdy dochází k zavedení nebo zrušení jednoho z parametrů, a to včetně uvedení kontextu, který z komparace není zřetelný, ale je důležitý pro správnou interpretaci získaných dat.

Limity práce jsou především dané rozsahem bakalářské práce, celé téma by se dalo zpracovat mnohem detailněji například ve formě diplomové práce, kde by byl prostor pro hlubší kontext politické reality, analýzu úspěšnosti daných změn v praxi nebo na zachycení drobnějších nuancí, například na změny, které systém přímo nemění, ale mají na něj nepřímý vliv.

Práce od počátku neměla ambici být rozsáhlým dílem, které do sebe vtělí a zanalyzuje všechny drobné činitele systému, ale spíše základní komparací, které do sebe shrne to nejzásadnější za bezmála 30 let vývoje obou systémů a může sloužit jako základ pro mnoho detailnějších výzkumů, ať už časovým rámcem nebo vymezením problematiky, stejně tak jako odrazový můstek pro ambicióznější díla většího rozsahu.

Zdroje

Použitá literatura:

ÁGH, Attila, *The politics of central Europe*, 1998

BÉRTOA FERNANDO CASAL, *Limits of regulation: party law and finance in Slovakia 1990 – 2012*, *East European Politics*, 2013

BIEZEN, Ingrid van, Petr Kopecký. 2007. „The State and the Parties: Public Funding, Public Regulation and Rent-Seeking in Contemporary Democracies.“ *Party Politics*

BIEZEN, Ingrid van, *Political parties as public utilities*, *Party politics*, 701 – 722, 2004b

BOOTH, Eric ROBBINS, Joseph.. “Assessing the Impact of Campaign Finance on Party System Institutionalization.” *Party Politics* 16 (5) 2010: 629–650. doi: 10.1177/1354068809342994

CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-076-5.

CICERO, Marcus Tullius, et al. *Cicero De Re Publica*. Cambridge University Press, 1995.

do Parlamentu ČR, *Politologický časopis* 4/2000, 2000, 334-361

Fernando Casal Bértoa, Kevin Deegan-Krause & Peter Ucen (2014) *Limits of regulation: party law and finance in Slovakia 1990–2012*, *East European Politics*, 30:3, 351-371, DOI: 10.1080/21599165.2014.933412

Financování politických stran a potřebné změny regulace [online]. Praha: Transparency International, 2013. Dostupné také z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/financovani-politickyh-stran-potrebne-zmeny-regulace/>

HEARD, Alexandr, The cost od democracy, Chappel Hill, University of North Carolina, 1960

HEIDENHEIMER, Arnold, Comparative political finance. The financing od party organizations and election campaings. Lexington, 1970

JABŁOŃSKI, Andrzej. Politický marketing: úvod do teorie a praxe. Brno, 2006. ISBN 80-736-4011-2.

KATZ, Richard, MAIR, Peter, Changing models of Party Organization and Party, Democracy The Emergence of the Cartel Party, Paper prezentovaný na Workshopu ECPR joint session na Univerzitě v Limericku, 1992

KLÍMA, Michal, Consolidation and Stabilizarion of the Party Systém in the Czech republic, Parties and democracy, 70 – 88, Blackwell, 1998

KLÍMA, Michal, Poměrný „nepoměrný“ volební systém po novelizaci zákona o volbách

KOPECKÝ, Petr, MAIR, Peter, SPIROVA, Maria, Party Patronage and Party Government in European Democracies, Oxford University Press, Oxford, 2012

KUBÁT, Michal. Současná česká politika Co s neefektivním režimem?. Praha: Barrister & Principal, o. s., 2013. ISBN 978-80-87474-93-8.

LEWIS, Paul G., Party funding in post communist east-central Europe, Funding Democratization, 137 -157 Manchester, 1998

LEWIS, Paul, Political Parties in post-communist Eastern Europe, New York, 2000

MACHIAVELLI, Niccolò. Vladař. V tomto překladu 4. vyd., V nakl. XYZ 1. [i.e. V tomto překladu 5. vyd., V nakl. XYZ 2.]. Praha: XYZ, [2009], c2007. ISBN 978-80-7388-221-1.

MALÍŘ, Jiří: Od spolků k moderním politickým stranám. Masarykova Univerzita, Brno 1996

MENDILOW, Jonathan; PHÉLIPPEAU, Eric (ed.). Handbook of political party funding. Edward Elgar Publishing, 2018.

OMROD, Robert & HENNENBERG, Stephan & Manchester,. (2008). Understanding political market orientation.

OUTLÝ, Jan. 2003a. Strany a stát, volby a finance. Vybrané aspekty primárních voleb a financování politických stran. Olomouc: Periplum.

OUTLÝ, Jan. 2003b. „Financování politických stran státem. Poznámky k českému modelu.“ Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica Politologica

OVERACKER, Louise, Money in elections, Macmillan, New York, 1932

PFEIFFE, Robert Henry. One Hundred New Selected Nuzi Texts. American Schools of Oriental Research. 1936, 168. ISSN 0066-0035.

POLLOCK, James Kerr. Party Campaign Funds. A.A. Knopf, 1926.

PŠENIČKA, Stanislav. Zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích: s komentářem a judikaturou. Praha: Leges, 2017. Komentátor. ISBN 978-80-7502-210-3.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. Úvod do současné politologie. PORTÁL sro, 2012.

SARTORI, Giovanni. Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. Klasikové společenských věd. ISBN 80-732-5062-4.

SCARROW, S. E.. “Party Subsidies and the Freezing of Party Competition: Do Cartel Mechanisms Work?” West European Politics 29 (4): 619–639., 2006 doi: 10.1080/01402380600842148

SIKK, Allan, A Cartel party systém in Post-Communist Country? The Case of Estonia.
Konferenční příspěvek z ECPR General konference, Marburg, 2003

SMILOV, Daniel, TOPLAK, Jurij, Political Finance and Corrupton in Eastern Europe, Ashgate,
2007

STRMISKA, Maxmilián. Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických
systémů. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7038-0.

ŠIMRAL, Vít. Financování českých politických stran. Brno: Centrum pro studium demokracie a
kultury, 2016. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-410-0.

Transparentní volby [online]. Praha: Transparency international, 2021. Dostupné také z:
<https://www.transparentnivolby.cz/snemovna2021/>

Udhpsh.cz [online]. 2023. Dostupné také z: <https://www.udhpsh.cz/o-nas>

VAN BIEZEN, Ingrid. Political Parties as Public Utilities. *Party Politics* [online]. 2004, **10**(6), 701-
722 [cit. 2023-01-03]. ISSN 1354-0688. Dostupné z: doi:10.1177/1354068804046914

VAN BIEZEN, Ingrid. Financing political parties and election campaigns – guidelines.
Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003.

VAN BIEZEN, Ingrid; MAIR, Peter; POGUNTKE, Thomas. Going, going,... gone? The decline of
party membership in contemporary Europe. *European journal of political research*, 2012, 51.1:
24-56.

VINEN, Richard. Evropa dvacátého století, Praha: 2007, Str. 67.

WEBER, Max. *Economy and Society: A New Translation*. Harvard: Harvard university, 2019.

Legislativní zdroje:

Nález ústavního soudu 64/2001 Sb.: Nález Ústavního soudu ze dne 24. ledna 2001 ve věci návrhů na zrušení § 27 věty první, § 31 odst. 4, § 48 odst. 4, § 49 odst. 1 písm. b), c) a d) a odst. 3 písm. b), c) a d), § 50 odst. 1, 2 a 3, § 85 věty třetí a příloh č. 1 a 2 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Praha: ÚS, 2001.

Nález ústavního soudu: Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 18. října 1995 ve věci návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění zákona č. 117/1994 Sb., a §3 odst. 4 zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění zákona č. 117/1994 Sb. Praha: ÚS, 1995.

Sněmovní tisk 776/1994. In: . Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 1994.

Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=1&T=766>

Zákon č. 247/1995 Sb.: Zákon o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů. In: . Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 1995.

Zákon č. 275/2012 Sb. Zákon o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky)

Zákon č. 302/2016 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 345/2010 Sb.: Zákon, kterým se mění zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů. Praha: Česká republika, 2010.

Zákon č. 424/1991 Sb., O sdružování v politických stranách a hnutích. In: . Praha: Sbírka zákonů České republiky

Zákon č. 47/1990 Sb.: Zákon o volbách do Federálního shromáždění. In: . Praha: Federální shromáždění Československé socialistické republiky, 1990.

Zákon č. 85/2005 Sb., O politických stranách a politických hnutích. In: . Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky

Zákon 46/1999 Z.z. o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov

Zákon č. 204/2000 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 212/1996 Sb. a nálezů Ústavního soudu uveřejněného pod č. 243/1999 Sb., zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 340/2000 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 37/2002 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 212/1996 Sb., nálezů Ústavního soudu uveřejněného pod č. 243/1999 Sb., zákona č. 204/2000 Sb. a

nálezu Ústavního soudu uveřejněného pod č. 64/2001 Sb., a zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 273/2001 Sb.

Zákon č. 322/2016 Sb. - Zákon, kterým se mění volební zákony a další související zákony

Zákon 43/1994 Z. z. - ktorým sa mení zákon č. 424/1991 Zb. o združovaní v politických stranách a v politických hnutiach v znení neskorších predpisov a mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 190/1992 Zb. o príspevku politickým stranám a politickým hnutiam zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 86/1993 Z. z.

Zákon 239/1994 Národnej rady Slovenskej republiky o obmedzení výdavkov politických strán a hnutí na propagáciu pred voľbami do Národnej rady Slovenskej republiky

Zákon 157/1994 z.z - ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1990 Zb. o voľbách do Slovenskej národnej rady v znení neskorších predpisov

Nález ústavního soudu: Nález Ústavního soudu ze dne 13. října 1999 ve věci návrhu na zrušení části § 85 třetí věty zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů. Praha: ÚS, 1999.

Stenoprotokol z jednání sněmovny 29.4. 1994 [online]. Praha: PSP, 1994 [cit. 2023-04-06].

Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/018schuz/s018022.htm>

43. schůze, rozprava poslanecké sněmovny 13. prosince 2001, VI. návrh zák. o volbách do

Parlamentu ČR. Praha: PSP, 2001b. Dostupné také z:

<https://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/043schuz/s043396.htm#r2>

43. schůze, 352. hlasování, 13. prosince 2001, 14:14 VI. návrh zák. o volbách do Parlamentu

ČR. Praha: PSP, 2001a. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/cgi-bin/win/sqw/hlasy.sqw?G=27486>

Nález č. 60/2018 Sb.: Nález Ústavního soudu ze dne 12. prosince 2017 sp. zn. Pl. ÚS 11/17 ve věci návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů. In: . Praha: Ústavní soud, 2017.

8. schůze, rozprava poslanecké sněmovny, Úterý 2. listopadu 2010,: Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů /sněmovní tisk 156/ - zkrácené jednání. Praha: PSP, 2010. Dostupné také z:

<https://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/008schuz/s008023.htm#r2>

26. schůze rozprava Národní Rady Slovenské republiky, 13. května 2004, dostupné také z:

<https://www.psp.cz/eknih/2002nr/stenprot/026schuz/s026018.htm>

Novinové články:

Babiš je dobrý produkt, pochvalují si jeho prodavači [online]. Praha: Seznam Zprávy, 2020.

Dostupné také z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/marek-prchal-fakt-nemuze-za-vsechno-jak-se-v-cesku-prodava-politika-119892>

Přílohy:

Komparační tabulka.zip